

De motorrijtuigenuitsluiting in de AVB: handvatten voor de praktijk

AV&S 2020/4

De motorrijtuigenuitsluiting is één van de meest voorkomende uitsluitingen in de aansprakelijkheidsverzekering voor bedrijven (AVB). De uitsluiting blijkt in praktijk aanleiding te vormen voor geschillen tussen AVB-verzekeraars enerzijds en WA- en WLM-verzekeraars anderzijds. Met het oog hierop presenteren wij in dit artikel een analyse van zowel de civielrechtelijke uitspraken als de uitspraken van de Geschillencommissie Samenloop over deze thematiek. Aan het einde van het artikel staat een stroomschema waarmee wij hopen praktische handvatten te bieden voor de toepassing van de motorrijtuigenuitsluiting in een concreet geval.

1. Inleiding

De motorrijtuigenuitsluiting is één van de meest voorkomende uitsluitingen in de aansprakelijkheidsverzekering voor bedrijven (hierna: "AVB").² De standaardformulering van de motorrijtuigenuitsluiting in de AVB luidt als volgt:

"Niet gedekt zijn aanspraken tot vergoeding van schade veroorzaakt met of door een motorrijtuig in de zin van de Wet Aansprakelijkheidsverzekering Motorrijtuigen (WAM) met aanvullingen en wijzigingen."³

In praktijk blijkt dat de motorrijtuigenuitsluiting aanleiding vormt voor geschillen, zowel bij de civiele rechter als bij de Geschillencommissie Samenloop (hierna tevens: "de Geschillencommissie"). Dit wordt allereerst veroorzaakt door de ingewikkelde systematiek van de motorrijtuigenuitsluiting in de AVB. Zoals hierna nog zal blijken, volgen op de algemene uitsluiting van het motorrijtuigrisico in de AVB meteen weer enkele insluitingen. Een extra moeilijkheid is dat bij de uitleg van de motorrijtuigenuitsluiting in de AVB een strikt grammaticale uitleg van de bepaling niet leidend is; met toepassing van het leerstuk van de 'spiegelbeelddekking' kan de reikwijdte van de uitsluiting worden beperkt.

In dit artikel behandelen wij de motorrijtuigenuitsluiting in de AVB en het leerstuk van de spiegelbeelddekking zo gestructureerd mogelijk, om zodoende praktische handvatten te bieden voor de uitleg van de motorrijtuigenuitsluiting in een concrete zaak. Wij zullen eerst ingaan op de inhoud en

historische achtergrond van de uitsluiting. Vervolgens bespreken wij op welke wijze de motorrijtuigenuitsluiting wordt uitgelegd in relatie tot de Wettelijke Aansprakelijkheidsverzekering voor motorrijtuigen (hierna: "WA") respectievelijk de Werk- en/of Landmaterieelverzekering (hierna: "WLM"), waarna wij bespreken tot welke concrete uitkomsten de uitlegmethode leidt. Hierbij gaan wij zowel in op de civielrechtelijke uitspraken als op uitspraken van de Geschillencommissie over dit onderwerp. Aan het einde van het artikel staat een stroomschema weergegeven dat behulpzaam kan zijn bij de uitleg van de motorrijtuigenuitsluiting in de AVB in een concreet geval.

2. Dekkingsuitgangspunten onder de AVB, WA en WLM

Zoals vermeld, pleegt op de AVB het motorrijtuigrisico te zijn uitgesloten van dekking. De oorsprong van deze uitsluiting is gelegen in het feit dat het motorrijtuigrisico voor de algemene aansprakelijkheidsverzekering een relatief te hoog risico vormt, waarvoor specifieke verzekeringen (met name de WA en de WLM) in het leven zijn geroepen. Deze verzekeringen kennen andere dekkingsvoorwaarden en een andere premiestelling.⁴ Er bestaat dus een rechtstreekse relatie tussen de motorrijtuigenuitsluiting in de AVB en de omvang van de dekking onder de WA en de WLM.

Op grond van artikel 3 Wet Aansprakelijkheid Motorrijtuigen ("WAM")⁵ is een WA-verzekeraar verplicht dekking te verlenen voor de burgerrechtelijke aansprakelijkheid, waartoe het motorrijtuig in het verkeer aanleiding kan geven, van de bezitter, houder, bestuurder en passagiers van een motorrijtuig.

Een WA die slechts dekking voor deze verkeersrisico's biedt, heeft een zogeheten 'kale WAM-dekking' en biedt dekking voor 'kale WAM-risico's'. Veruit de meeste in Nederland afgenomen WA-verzekeringen bieden evenwel een ruimere dekking dan deze kale WAM-dekking. Zij bieden niet slechts dekking voor aansprakelijkheid waartoe het motorrijtuig *in het verkeer* aanleiding kan geven, maar doorgaans voor aansprakelijkheid waartoe het motorrijtuig *in het algemeen* aanleiding kan geven. Daarmee biedt de WA ook dekking voor schades die zijn veroorzaakt met of door een motorrij-

1 Mrs. M.J. (Marijgje) van Hilten & M.C. (Maikel) Samsom zijn beiden werkzaam als advocaat bij Stadermann Luiten Advocaten. Citeerwijze: M.J. van Hilten & M.C. Samsom, 'De motorrijtuigenuitsluiting in de AVB: handvatten voor de praktijk', AV&S 2020/4, afl. 1.

2 In dit artikel wordt uitgegaan van de gebruikelijke situatie van een 'beursverzekering', waarin partijen niet over de tekst van de motorrijtuigenuitsluiting hebben onderhandeld.

3 Vgl. art. 3.2 Nederlandse Beurspolis voor Aansprakelijkheid ("NBA") 2014.

4 HR 10 oktober 2003, ECLI:NL:HR:2003:AF9439 (*Nationale-Nederlanden/Drittty*).

5 Implementatie van art. 3, eerste alinea, van Richtlijn 2009/103/EG van het Europees Parlement en de Raad van 16 september 2009 betreffende de verzekering tegen de wettelijke aansprakelijkheid waartoe de deelneming aan het verkeer van motorrijtuigen aanleiding kan geven en de controle op de verzekering tegen deze aansprakelijkheid (*PbEU* 2009, L 263/11).

tuig buiten het verkeer, oftewel werkrisico's.⁶ Hierbij valt te denken aan de situatie waarin iemand uit een hoogwerker valt die op dat moment in een loods wordt gebruikt.

In de regel dekt een WLM de aansprakelijkheid van de verzekeringnemer, eigenaar, bezitter, houder, bestuurder en passagier van het verzekerde object, alsook van de werkgever van vernoemde personen, voor schade veroorzaakt met of door: "het verzekerde object", "zaken die zich bevinden op of in, dan wel vallen of gevallen zijn van het verzekerde object" en "aanhangwagens of andere objecten zonder eigen voortbewegingskracht, die aan het verzekerde object zijn gekoppeld of na koppeling daarvan zijn losgemaakt of losgeraakt, zolang zij nog niet buiten het verkeer tot stilstand zijn gekomen". Tevens kan aan een WLM een zogenoemde "WAM-strik" worden toegevoegd, op basis van welke clause de WLM wordt geacht te voldoen aan de eisen van de WAM.

De WLM-dekking is daarmee breder dan de kale WAM-dekking, nu de eis van de verwezenlijking van een verkeersrisico niet wordt gesteld. Uit het voorgaande blijkt evenwel dat ook de meeste Nederlandse WA-verzekeraars een ruimere dekking bieden dan kale WAM-dekking. De WA biedt in dat soort gevallen voor wat het aansprakelijkheidsrisico betreft een met de WLM vergelijkbare dekking, zij het dat de kring van verzekerden kan afwijken en er nuanceverschillen bestaan in de toepasselijke uitsluitingen. Als een verzekerde in het bezit is van zowel een AVB als een WA met een uitgebreide dekking of WLM, zal in beginsel geen sprake zijn van een dekkingshiaat op het moment dat zich een motorrijtuigrisico verwezenlijkt.

3. Spiegelbeelddekking

Ter zake van het motorrijtuigrisico wordt aangenomen dat er in beginsel sprake moet zijn van zogeheten 'spiegelbeelddekking' tussen de dekking op de AVB en de WA. Spiegelbeelddekking houdt in dat de dekking van een bepaald risico (zoals hier het motorrijtuigrisico) op de ene polis het spiegelbeeld vormt van de uitsluiting van dat risico op een andere polis en omgekeerd.⁷ Ingeval van spiegelbeelddekking is er van samenloop tussen twee verzekeringen dus geen sprake: het verzekerde belang is immers juist niet onder meerdere verzekeringen, maar slechts onder één verzekering gedekt. Toch kan deze situatie voor de verzekerde in kwestie wel voelen *alsof* er sprake is van samenloop, omdat de beide verzekeraars die worden aangesproken naar elkaar wijzen voor dekking, terwijl vaststaat dat (ten minste) één van de verzekeringen in beginsel dekking biedt voor de schade.⁸

Het vertrekpunt is dat het motorrijtuigrisico is gedekt op de WA of WLM en dat dit risico is uitgesloten op de AVB. Op dit vertrekpunt valt in praktijk echter wel wat af te dingen. Zo volgen op de algemene motorrijtuigenuitsluiting in de AVB doorgaans direct weer enkele insluitingen. Veelvoorkomende insluitingen zien op "schade veroorzaakt met of door aanhangwagens, die na van een motorrijtuig te zijn losgemaakt of losgeraakt, veilig buiten het verkeer tot stilstand zijn gekomen", voor "schade veroorzaakt met of door lading bij het laden of lossen van een motorrijtuig" (het zogeheten 'laad- en losrisico') en voor "schade veroorzaakt met of door lading die zich bevindt op dan wel valt of gevallen is van een motorrijtuig".⁹

Extra verwarrend is dat de AVB-insluitingen in praktijk vrijwel overbodig zijn.¹⁰ Een aanhangwagen die veilig buiten het verkeer tot stilstand is gekomen, is bijvoorbeeld geen motorrijtuig in de zin van artikel 1 WAM. Schade die wordt veroorzaakt met of door een dergelijke aanhangwagen wordt dus niet 'geraakt' door de motorrijtuigenuitsluiting in de AVB. Met andere woorden: ook zonder de eerst vermelde insluiting zou de AVB bij aansprakelijkheid voor deze schade dekking moeten verlenen. Op grond van de hierna te bespreken spiegelbeelddekking is bovendien aannemelijk dat in praktijk ook de risico's die worden genoemd in de overige twee insluitingen onder de dekking van de AVB zouden worden gebracht, óók als die twee insluitingen niet in de AVB-polisvoorwaarden zouden zijn opgenomen.¹¹ Nederlandse WA-verzekeraars plegen deze risico's namelijk uit te sluiten, terwijl deze risico's wel ergens moeten kunnen worden verzekerd. Met de opnemings van de insluiting lijken AVB-verzekeraars vooral te willen expliciteren dat zij, ondanks de motorrijtuigenuitsluiting, 'gewoon' dekking willen bieden voor risico's die weliswaar verband houden met het gebruik van het voertuig, maar daardoor niet zijn veroorzaakt (zoals het laad- en losrisico en – naar achteraf gebleken – onvoldoende veilig gestapelde lading).

Wat betekent de genoemde spiegelbeelddekking concreet? In bepaalde gevallen is in rechte geoordeeld dat een motorrijtuigrisico (schade veroorzaakt met of door een motorrijtuig in de zin van de WAM) toch was gedekt op de AVB, ook al was dit naar de letter van de polisvoorwaarden uitgesloten van dekking. Als hoofdregel voor de uitleg van verzekeringsvoorwaarden waarover niet tussen partijen pleegt te worden onderhandeld (en ook niet onderhandeld is), geldt dat grote betekenis toekomt aan objectieve factoren zoals de bewoordingen waarin de desbetreffende bepaling is gesteld, gelezen in het licht van de polisvoorwaarden als geheel en een eventuele bij de polisvoorwaarden behorende toelichting (HR *Chubb/Dagenstaed*).¹²

6 N. van Tiggele-van der Velde e.a. (red.), *Verzekering ter beurze. Coassurantie in theorie en praktijk (Onderneming & Recht nr. 67)*, Deventer: Wolters Kluwer 2017, p. 564.

7 J.H. Wansink, *De algemene aansprakelijkheidsverzekering*, Deventer: Kluwer 2006, p. 223.

8 J.H. Wansink, *De algemene aansprakelijkheidsverzekering*, Deventer: Kluwer 2006, p. 223-224.

9 Art. 3.2.1-3.2.3 NBA 2014.

10 Dit wordt ook bevestigd in de door ons bestudeerde civielrechtelijke uitspraken en de uitspraken van de Geschillencommissie.

11 Zie voor het laad- en losrisico bijvoorbeeld expliciet: Geschillencommissie Samenloop, uitspraaknr. 12.

12 HR 16 mei 2008, ECLI:NL:HR:2008:BC2793 (*Chubb/Dagenstaed*).

De motorrijtuigenuitsluiting is een bepaling die is bedoeld om in vele polissen te worden opgenomen en waarover partijen normaliter niet afzonderlijk met elkaar hebben onderhandeld,¹³ reden waarom uitleg in beginsel plaatsvindt conform de in HR *Chubb/Dagenstaed* geformuleerde regels. Maar in sommige gevallen zou een dergelijke uitleg van de motorrijtuigenuitsluiting, waarbij de bepaling gelezen wordt in het licht van de eigen polis, meebrengen dat op de AVB meer is uitgesloten dan waarvoor dekking wordt verleend op een WA-polis, met een dekkingshaat tot gevolg.

Deze lacune in de dekking is in rechte in een aantal zaken onwenselijk geacht, omdat aangenomen wordt dat men met zowel een AVB als een WA adequaat verzekerd dient te zijn tegen aansprakelijkheidsrisico's.¹⁴ In die zaken werd geoordeeld dat de verzekeringnemer die zowel een AVB als een WA had afgesloten, er gerechtvaardigd op mocht vertrouwen dat het motorrijtuigrisico dat zich had verwezenlijkt, ten minste onder één van de door hem afgesloten verzekeringen was gedekt.

In een poging om spiegelbeelddekking te bewerkstelligen, werd de motorrijtuigenuitsluiting in deze zaken uitgelegd aan de hand van het doel en de strekking van de motorrijtuigenuitsluiting in de AVB. Dit noemen wij in dit artikel de toepassing van het spiegelbeeldleerstuk. De toepassing van dit leerstuk brengt mee dat in gevallen waarin de verzekeringnemer geacht wordt gerechtvaardigd te hebben vertrouwd op dekking, het motorrijtuigrisico toch onder de dekking van de AVB wordt gebracht, ondanks dat dit risico naar de objectieve bewoordingen van de AVB (uitleg conform '*Chubb/Dagenstaed*') is uitgesloten van dekking.¹⁵ Spiegelbeelddekking geldt dus als een ondergrens voor de dekking en strekt ertoe te voorkomen dat een verzekerde tussen de wal en het schip belandt.¹⁶

Om te kunnen beoordelen of in een concreet geval het spiegelbeeldleerstuk meebrengt dat het motorrijtuigrisico onder de AVB-dekking wordt gebracht, moeten verschillende vragen worden beantwoord. Achteraan dit artikel staat een stroomschema opgenomen dat behulpzaam kan zijn bij de beantwoording van de vraag of het spiegelbeeldleerstuk tot spiegelbeelddekking leidt. De stappen die in het stroomschema staan opgenomen, worden hieronder achtereenvolgens uitgewerkt. In de lopende tekst zal naar de toepasselijke nummers van de blokken uit het stroomschema worden verwezen.

13 Vgl. Hof Leeuwarden 14 mei 2008, ECLI:NL:GHLEE:2008:BD2428, r.o. 4.3.
 14 Vgl. HR 10 oktober 2003, ECLI:NL:HR:2003:AF9439 (*Nationale-Nederlanden/Dritty*); HR 13 juli 2007, ECLI:NL:HR:2007:BA7217, r.o. 3.3.2 (*AXA/Excellent*), m.nt. M.M. Mendel; Hof Leeuwarden 14 mei 2008, ECLI:NL:GHLEE:2008:BD2428; Hof 's-Gravenhage 5 juli 2011, ECLI:NL:GHSGR:2011:BQ9953.
 15 Zie anders (en in onze ogen dus onjuist): Geschillencommissie uitspraaknr. 119.
 16 Zie hierover ook: J.H. Wansink & M.M.R. van Ardenne Dick, 'De spiegelbeelddekking bij WAM-plichtige werktuigen: wie betaalt bij schade?', *VRA* 2005/2, p. 33-37; N. van Tiggele-van der Velde e.a. (red.), *Verzekering ter beurze. Coassurantie in theorie en praktijk (Onderneming & Recht nr. 67)*, Deventer: Wolters Kluwer 2017, p. 562-569.

4. De motorrijtuigenuitsluiting van toepassing

Om te beginnen is de motorrijtuigenuitsluiting in de AVB alleen van toepassing indien er bij het schadeveroorzakende evenement een motorrijtuig was betrokken [blok 1 stroomschema]. De definitie van 'motorrijtuig' die is opgenomen in artikel 1 WAM is specifiek en ruim. De toepassing van deze definitie leidt in praktijk dan ook tot weinig geschillen.¹⁷ Als stelregel kan gelden dat er snel sprake is van een motorrijtuig.

5. In zaken met een AVB en een WA

De tweede vraag is of de aansprakelijke partij naast AVB-verzekerd tevens WA-verzekerd is [blok 3]. Indien dit het geval is, dan moet de vraag worden beantwoord of het risico dat zich heeft verwezenlijkt, gedekt zou zijn onder een WA-verzekering die een kale WAM-dekking biedt [blok 6]. Indien het risico dat zich heeft verwezenlijkt, valt binnen de kale WAM-dekking, staat namelijk vast dat de WA-verzekeraar dekking moet verlenen. In dit geval is het spiegelbeeldleerstuk niet van toepassing. Het risico dat zich heeft verwezenlijkt, is immers al ten minste onder één verzekering gedekt – in dit geval: de WA – en de spiegelbeelddekking werkt zoals gezegd uitsluitend als een ondergrens. In de regel is dit risico dus gedekt onder de WA en niet gedekt onder de AVB [blok 7]. Dit laatste is slechts anders in (uitzonderlijke) gevallen waarin de AVB op grond van een insluiting dekking biedt voor het risico dat zich heeft verwezenlijkt.¹⁸

Het is ook mogelijk dat het concrete risico dat zich heeft verwezenlijkt, géén risico is waarvoor WA-verzekeraars die een kale WAM-dekking bieden, dekking (zouden) verlenen. In deze gevallen moet worden beoordeeld of de concrete WA slechts een kale WAM-dekking verleent of een ruimere dekking [blok 10]. Indien de concrete WA meer dan een kale WAM-dekking biedt en dus dekking verleent voor motorrijtuigrisico's in het algemeen, dan geldt hetzelfde als hiervoor: dan is het spiegelbeeldleerstuk niet van toepassing. Er is immers opnieuw voldaan aan de ondergrens voor de dekking.¹⁹ De WA biedt in deze gevallen dekking en de AVB, behoudens insluitingen, niet [blok 7].

Het spiegelbeeldleerstuk is van toepassing in gevallen waarin de concrete WA geen dekking biedt voor het risico dat zich heeft verwezenlijkt, bijvoorbeeld omdat de WA geen dekking biedt voor werkrisico's [blok 10]. Indien op de

17 Een voorbeeld van een onzes inziens onjuiste toepassing biedt: Hof Amsterdam 19 februari 1998, ECLI:NL:GHAMS:1998:AD2838. Daarin oordeelde het Hof Amsterdam dat een voertuig geen motorrijtuig was in de zin van de WAM op grond van het gebruik dat ervan werd gemaakt ten tijde van het schadevoorval. 13 jaar later oordeelde de Geschillencommissie in een feitelijk nagenoeg gelijke casus (onzes inziens dus terecht) anders: Geschillencommissie Samenloop, uitspraaknr. 124.
 18 Dit kan aan de orde zijn bij schade die wordt veroorzaakt door lading die van een motorrijtuig valt in een verkeersrisico, als de AVB hiervoor een insluiting bevat.
 19 Zie onzes inziens ten onrechte: Geschillencommissie Samenloop, uitspraaknr. 126.

AVB “alle aanspraken tot vergoeding van schade veroorzaakt met of door een motorrijtuig” zijn uitgesloten van dekking, dan is het werkrisico immers op grond van de objectieve bewoordingen van de polissen onder de AVB noch onder de WA gedekt en is er sprake van een dekkingshiaat.

Het spiegelbeeldleerstuk brengt mee dat, indien er sprake is van een dekkingshiaat en bovendien wordt geoordeeld dat de verzekeringnemer er gerechtvaardigd op heeft vertrouwd dat het motorrijtuigrisico dat zich heeft verwezenlijkt onder enige verzekering was gedekt, de AVB dekking biedt voor dit motorrijtuigrisico [blok 11+12]. Zonder gerechtvaardigd vertrouwen van de verzekeringnemer op dekking geldt onverminderd dat het risico onder de AVB noch onder de WA is gedekt [blok 13].

In beginsel wordt het voormelde gerechtvaardigde vertrouwen van de verzekeringnemer verondersteld (indien hij zowel WAM- als AVB-dekking inkocht), maar dit kan onder omstandigheden anders zijn. Een eerste relevante omstandigheid is of een verzekeringnemer is bijgestaan door een professionele assurantietussenpersoon die zowel de WA als de AVB heeft afgesloten. Omdat de kennis van de assurantietussenpersoon tot op zekere hoogte aan de verzekeringnemer wordt toegerekend, kan dit meebrengen dat de verzekeringnemer wordt geacht ermee bekend te zijn geweest en te hebben geaccepteerd dat er geen sprake was van een sluitende dekking.²⁰ In dat geval ontbreekt het gerechtvaardigd vertrouwen op spiegelbeelddekking en leidt het spiegelbeeldleerstuk niet tot dekking onder de AVB [blok 13]. In het verlengde daarvan kan ook de omstandigheid dat de verzekeraar de verzekeringnemer in zijn polisvoorwaarden expliciet waarschuwt voor het feit dat de motorrijtuigenuitsluiting niet naadloos op een kale WAM-dekking aansluit een rol spelen.²¹

De omstandigheid dat een verzekeringnemer verzekeringen bij twee verschillende verzekeraars heeft afgesloten, staat niet in de weg aan de mogelijke aanwezigheid van gerechtvaardigd vertrouwen op dekking: de verzekeringnemer kan ook in dat geval bij het afsluiten van de AVB en de WA redelijkerwijs hebben verwacht dat de uitsluiting in de AVB aansloot bij de dekking onder de WA.²² Mutatis mutandis is in de literatuur wel aangevoerd dat valt te betogen dat voor spiegelbeelddekking geen plaats is indien sprake is van verschillende verzekeringnemers, maar (deels) dezelfde verzekerde(n).²³

De hierboven beschreven systematiek heeft als belangrijk gevolg dat een motorrijtuigenuitsluiting in een AVB in het

ene geval een ruimere werking heeft dan in het andere geval. De AVB-verzekeraar kan zich in een concreet geval bijvoorbeeld wél beroepen op een ruim geformuleerde motorrijtuigenuitsluiting indien de betrokken WA-verzekeraar dekking verleent voor het risico dat zich heeft verwezenlijkt, maar niet zonder meer als de WA-verzekeraar voor dat risico geen dekking biedt.

Wellicht ten overvloede zij benadrukt dat de stelling dat de AVB, telkens wanneer de WA of WLM geen dekking verleent, ‘als spiegelbeeld’ dekking zou moeten verlenen, onjuist is.²⁴ Dit is alleen het geval indien de verzekeringnemer geacht wordt er gerechtvaardigd op te hebben vertrouwd dat de AVB, al dan niet in haar onderlinge verhouding tot de WA of WLM, dekking zou bieden voor het motorrijtuigrisico dat zich heeft verwezenlijkt.

6. In zaken met een AVB zonder een WA

Een bijzondere categorie gevallen betreft zaken waarin de verzekeringnemer uitsluitend een AVB heeft afgesloten en niet tevens een WA. De vraag is of het spiegelbeeldleerstuk in deze gevallen wel kan worden toegepast, omdat de verzekeringnemer niet de redelijke verwachting kon hebben gehad dat er geen leemtes bestaan in de dekking. Het verkeersrisico is immers in elk geval nergens gedekt.²⁵

De Hoge Raad heeft geoordeeld dat ook in deze gevallen het spiegelbeeldleerstuk ertoe kan leiden dat indien een grammaticale uitleg van de motorrijtuigenuitsluiting in de AVB zou meebrengen dat het risico dat zich heeft verwezenlijkt voor de laedens onverzekerbaar is, de AVB alsnog dekking dient te verlenen [blok 2].²⁶ Als voorwaarde hiervoor geldt vanzelfsprekend dat de aansprakelijke partij gerechtvaardigd op dekking onder de AVB mocht vertrouwen [blok 5]. Naast de hiervoor genoemde omstandigheden die relevant zijn voor de beoordeling van het gerechtvaardigde vertrouwen geldt dat dit vertrouwen in elk geval ontbreekt wanneer de rechter oordeelt dat de aansprakelijke partij het risico wel had kunnen verzekeren onder een specifiekere verzekering dan de AVB, zoals een WA of WLM [blok 8].²⁷ Een aansprakelijke partij komt dus geen beroep toe op het spiegelbeeldleerstuk indien het bestaan van een leemte in de verzekeringsdekking aan hem kan worden toegerekend.

7. In zaken met een AVB en een WLM

Zaken waarbij zowel een AVB als een WLM zijn betrokken, zijn een verbijzondering van de hiervoor besproken situaties. Aangezien op een WLM zowel verkeersrisico's als werkrisico's worden gedekt, is de dekking onder een WLM

20 Hof Amsterdam 23 maart 2010, ECLI:NL:GHAMS:2010:BN1366, r.o. 4.9. Zie ook: Asser/Wansink, Van Tiggele & Salomons 7-IX 2019/502; P.R. van der Vorst, ‘De motorrijtuigenuitsluiting in de AVB; een schaap in wolfskleren?’, *Tijdschrift Aansprakelijkheids- en Verzekeringsrecht in de praktijk* 2017/8, p. 25-30.

21 HR 10 oktober 2003, ECLI:NL:HR:2003:AF9439 (*Nationale-Nederlanden/Dritty*), r.o. 3.5.

22 Vgl. Hof Den Haag 23 maart 2004, 56142 / HA ZA 96-1237, r.o. 7.1.2.

23 Asser/Wansink, Van Tiggele & Salomons 7-IX 2019/502.

24 Zie voor een voorbeeld van deze (in onze ogen) onjuiste redenering: Geschillencommissie Samenloop, uitspraaknr. 126.

25 Zie: Rb. Rotterdam 11 februari 2009, ECLI:NL:RBROT:2009:BJ5636, r.o. 4.5.2.

26 HR 13 juli 2007, ECLI:NL:HR:2007:BA7217, r.o. 3.3.2 (*AXA/Excellent*), m.nt. M.M. Mendel.

27 Hof 's-Gravenhage 5 juli 2011, ECLI:NL:GHSGR:2011:BQ9953.

nagenoeg gelijk aan de dekking die wordt geboden door WA's met een ruime dekking (oftewel: met meer dan kale WAM-dekking). Als het gaat om een WLM met WAM-strik, dan moet het stappenplan worden gevolgd dat hierboven onder paragraaf 5 staat beschreven voor een ruime WA-dekking; bij een WLM zonder WAM-strik het hierboven onder paragraaf 6 beschreven stappenplan.

Illustratief is een zaak waar zich in Duitsland een werkkrisico manifesteerde met een motorrijtuig, waarna verzekerde op zowel zijn AVB (wegens de motorrijtuigenuitsluiting) als WLM zonder WAM-strik (wegens een beperkt dekkinggebied (alleen Nederland)) bot ving.²⁸ Het hof overwoog dat de verzekerde geen WA had [blok 3] en dat er evenmin sprake was van een onverzekerbaar risico [blok 2], nu voor dit risico een WLM had kunnen worden afgesloten met een ruimer dekkinggebied. Dat dekking onder de WLM wegens het beperkte dekkingbereik ontbrak, kwam volgens het hof voor risico van verzekerde en deed dus aan de verzekerbaarheid van het risico niet af. Toepassing van het spiegelbeeldleerstuk leidde niet tot spiegelbeelddekking, nu weliswaar sprake was van een dekkingshiaat, maar niet van gerechtvaardigd vertrouwen op spiegelbeelddekking [blok 8].

Bij samenloopvraagstukken tussen AVB en WLM ingeval van aansprakelijkheid voor schade veroorzaakt met of door een motorrijtuig, zal het in de regel dus neerkomen op de vraag of de verzekerde ondanks de toepasselijkheid van een uitsluiting onder de WLM op dekking onder de AVB mocht vertrouwen.

8. Beoordeling van dekkinggeschillen door de Geschillencommissie Samenloop

In het navolgende zullen wij de hoofdlijnen bespreken die volgen uit de uitspraken van de Geschillencommissie over de vraag waar het motorrijtuigrisico in een concreet geval was gedekt: onder de AVB, WA, WLM of onder verschillende verzekeringen. Vooraf merken wij op dat de Geschillencommissie slechts zelden oordeelt dat er sprake is van samenloop.²⁹ Doorgaans is een schade onder één van de beide verzekeringen gedekt. En als er al sprake is van samenloop, dan volgt meestal uit een beoordeling van de na u-clausules in de relevante polisvoorwaarden dat de schade uiteindelijk toch voor rekening komt van één van de betrokken verzekeraars.

8.1 Dekkinggeschillen tussen AVB en WA

Uit de uitspraken van de Geschillencommissie blijkt dat artikel 1 WAM, waarin het begrip 'motorrijtuig' is gedefinieerd, weinig aanleiding vormt voor discussies. De enige geschillen die hieromtrent zijn gerezen, zagen op aanhangwagens en andere gekoppelde objecten. Artikel 1 WAM schaart namelijk onder het begrip 'motorrijtuig': "*al hetgeen aan het rij- of voertuig is gekoppeld of na koppeling daarvan*

is losgemaakt of losgeraakt, zolang het nog niet buiten het verkeer tot stilstand is gekomen". Dit laatste criterium levert discussie op: is bijvoorbeeld een aanhangwagen die half op de weg staat geparkeerd 'buiten het verkeer tot stilstand gekomen'? De Geschillencommissie hanteert voor de beantwoording van deze vraag het criterium of het object op het moment van schadeveroorzaking gevaar voor het verkeer kon opleveren.³⁰ Vanwege de slachtofferbeschermende werking van de WAM geldt dat het begrip 'deelname aan het verkeer' ruim moet worden opgevat en dat (dus) snel sprake is van een motorrijtuig in de zin van de WAM.³¹

Ook het in de motorrijtuigenuitsluiting gehanteerde causaliteitscriterium ("veroorzaakt met of door een motorrijtuig") blijkt ruim te worden opgevat, als gevolg waarvan de insluiting op de WA of de uitsluiting op de AVB snel van toepassing is. De beoordeling van de dekking onder de polissen vindt trapsgewijs plaats. Dit beoordelingskader is overigens ook van toepassing bij de hierna te bespreken dekkinggeschillen tussen de AVB en de WLM. In de eerste plaats beoordeelt de Geschillencommissie of de aansprakelijke partij verzekerde is onder beide polissen. Als dat het geval is, beoordeelt zij of de in de dekkingomschrijving respectievelijk uitsluiting genoemde schadeoorzaak (bijvoorbeeld 'een motorrijtuig' of 'de lading') een feitelijk onmisbare schakel vormde voor het intreden van de schade. Het gebruik van het motorrijtuig hoeft dus niet de rechtens relevante oorzaak (*dominant cause*) te zijn; dit criterium zou ook meer passen bij "veroorzaakt door" dan bij "veroorzaakt met of door", zoals dit doorgaans staat vermeld in de motorrijtuigenuitsluiting in de AVB.

Het algemene beeld dat vervolgens ontstaat, is als volgt. Indien het motorrijtuig een feitelijk onmisbare schakel vormt voor het intreden van de schade, dan moet in de regel de WA dekking verlenen en niet de AVB. Verkeersrisico's komen dus voor rekening van de WA-verzekeraar.³² (Ook) werkkrisico's komen in de meeste gevallen voor rekening van de WA-verzekeraar, maar dit komt door het empirische gegeven dat de meeste Nederlandse WA-verzekeraars een ruimere dekking verlenen dan de kale WAM-dekking.³³ Eveneens verleent de WA dekking indien de schade is veroorzaakt met of door een gebrek in het motorrijtuig, een fysieke botsing met het motorrijtuig of een onjuist gebruik van het voertuig.³⁴ Hetzelfde geldt in gevallen waarin zich een specifiek risico verwezenlijkt dat inherent is aan het gebruik van het motorrijtuig (zoals wanneer een vuilnisman klem komt te zitten in de vuilniswagen of wanneer een voertuig kantelt, omdat deze ongelukkig is geparkeerd).³⁵ Het is overigens slechts zelden

28 Hof 's-Gravenhage 5 juli 2011, ECLI:NL:GHSGR:2011:BQ9953.

29 Vgl. Geschillencommissie Samenloop, uitspraaknr. 92, 94, 100, 105.

30 Geschillencommissie Samenloop, uitspraaknr. 11, 32, 47, 51, 52, 57, 71, 87.

31 Vgl. Geschillencommissie Samenloop, uitspraaknr. 12, 113. Zie hierover uitvoerig: H.P. Verdam, 'Verkeersdeelname in het kader van de WAM: waar liggen de grenzen?', *MvV* 2018/11.

32 Geschillencommissie Samenloop, uitspraaknr. 2, 3, 4, 13, 28, 41, 45, 113.

33 Bij een WA met kale WAM-dekking is de uitkomst dus ook anders: Geschillencommissie Samenloop, uitspraaknr. 135.

34 Geschillencommissie Samenloop, uitspraaknr. 13, 18, 20, 35, 36, 37, 44, 77, 132, 133.

35 Geschillencommissie Samenloop, uitspraaknr. 21, 80, 107.

voorgekomen dat de Geschillencommissie de aanwezigheid van het motorrijtuig voor het intreden van de schade geen feitelijk onmisbare schakel achtte, om welke reden de WA geen dekking hoefde te verlenen.³⁶

Voor rekening van de AVB komt doorgaans de verwezenlijking van een laad- en losrisico. De Geschillencommissie hanteert hierbij een ruime opvatting van 'laden en lossen', namelijk telkens wanneer er sprake is van een handeling waarmee een goed van de grond op een motorrijtuig wordt gezet of omgekeerd.³⁷ Het komt ook voor dat de WA-verzekeraar eveneens dekking biedt voor het laad- en losrisico; in dat geval is er dus samenloop.³⁸ In een zaak waarin de schade was veroorzaakt met of door vallende lading tijdens het rijden van het motorrijtuig, kwam de schade voor rekening van zowel de AVB als de WA.³⁹

In één zaak heeft de Geschillencommissie geoordeeld dat verschillende schadeoorzaken konden worden aangewezen.⁴⁰ In die zaak beoordeelde de Geschillencommissie voor elke afzonderlijke schadeoorzaak of deze werd gedekt door de AVB of de WA. Van samenloop was dus feitelijk geen sprake: voor elk van de drie oorzaken bood slechts één van de beide verzekeringen dekking. In dit type gevallen komt de schade dus pro rata voor rekening van de AVB- en de WA-verzekeraar.

Naar wij menen heeft de Geschillencommissie een helder kader geschetst op basis waarvan vastgesteld wordt welke verzekering voor welk risico dekking behoort te bieden. Binnen dat kader lijkt uitspraak 88 van de Geschillencommissie echter slecht te passen. In die zaak was een vrachtwagenchauffeur uit zijn voertuig gestapt via een aldaar geparkeerde auto om te zien hoe hij de vrachtwagen had geparkeerd. De geparkeerde auto was ten gevolge hiervan beschadigd geraakt. De Geschillencommissie oordeelde enerzijds dat de vrachtwagenchauffeur aansprakelijk was in de zin van artikel 3 lid 1 WAM (*"de burgerrechtelijke aansprakelijkheid, waartoe het motorrijtuig in het verkeer aanleiding kan geven"*) en dat daarom de WA-verzekeraar dekking moest bieden. Anderzijds oordeelde de Geschillencommissie dat hier geen sprake was van 'schade veroorzaakt met of door een motorrijtuig' in de zin van de AVB, omdat de schadeoorzaak volgens de Geschillencommissie de handelwijze van de uitstappende chauffeur was. Volgens de Geschillencommissie moest dus zowel de WA-verzekeraar als de AVB-verzekeraar dekking verlenen.

Het heeft er alle schijn van dat de Geschillencommissie de clausule 'schade veroorzaakt met of door een motorrijtuig' hier ten onrechte heeft gelezen als 'schade veroorzaakt door

een motorrijtuig'. Naar het eigen oordeel van de Geschillencommissie kan 'schade veroorzaakt met een voorwerp' redelijkerwijs echter niets anders betekenen dan *"schade die is veroorzaakt doordat van het voorwerp gebruik is gemaakt zonder dat de oorzaak in of op het voorwerp zelf is gelegen"*.⁴¹ Het is voor ons daarom niet inzichtelijk waarom er volgens de Geschillencommissie wel sprake was van 'aansprakelijkheid waartoe een motorrijtuig (...) aanleiding kan geven', maar niet tegelijkertijd van 'schade veroorzaakt met (...) een motorrijtuig'; deze formuleringen sluiten op elkaar aan.⁴²

8.2 Dekkingsgeschillen tussen AVB en WLM

Uit de dekkingsgeschillen tussen een AVB- en een WLM-verzekeraar rijst het volgende beeld.⁴³ Op het moment dat de schade is veroorzaakt door of met een motorrijtuig in de zin van de WAM waarvoor een WLM-verzekering is afgesloten, zal de met die schade verband houdende aansprakelijkheid in de regel onder de WLM – met uitsluiting van de AVB – zijn gedekt. De Geschillencommissie heeft slechts vier keer aangenomen dat sprake was van samenloop. In drie van deze samenloopgevallen was sprake van aansprakelijkheid voor schade veroorzaakt met of door het verzekerde object dat ofwel geen motorrijtuig was in de zin van de WAM, ofwel via een uitgebreidere dekking verzekerd was onder de AVB.⁴⁴ Dit bracht mee dat de motorrijtuigenuitsluiting in de AVB geen opgeld deed en dus dat sprake was van samenloop onder beide polissen. En in het andere geval verwezenlijkte zich het laad- en losrisico, dat – zoals hiervoor reeds aan bod kwam – ook tussen AVB- en WA-verzekeraars tot samenlooperikelen kan leiden.⁴⁵

Van samenloop is dus niet vaak sprake. Zodra een motorrijtuig bij het ontstaan van de schade is betrokken, zal het al gauw de WLM zijn die dekking behoort te bieden. Al in 1996 overwoog de Hoge Raad dat de strekking van een WLM-verzekering onmiskenbaar is het dekken van aansprakelijkheid die kan voortvloeien uit het gebruik van de machine, ongeacht of die schade is veroorzaakt door een gebrek van de machine of een fout van de bestuurder dan wel van iemand op wiens aanwijzingen de machine gebruikt werd.⁴⁶ Nadien is de reikwijdte van het begrip *"met of door het verzekerde object"* onder de WLM verder ingevuld. Zo zal de WLM niet alleen dekking moeten bieden als de schade een rechtens relevant gevolg is van een risicovol gebruik van het werkmaterieel,⁴⁷ maar ook als het verwezenlijkte risico eigen is aan het gebruik van het werkmaterieel en dat werkmaterieel een feitelijk onmisbare schakel was in het schadeveroorzakende evenement.⁴⁸ Niet vereist is dat het motorrijtuig de

36 Geschillencommissie Samenloop, uitspraaknr. 5 (overigens WA vs. AVP).
 37 Geschillencommissie Samenloop, uitspraaknr. 10, 54, 77, 110 (laad- en losmaterieel), 135.
 38 Geschillencommissie Samenloop, uitspraaknr. 94, 100. Onzes inziens ten onrechte: uitspraaknr. 109 (vanwege uitsluiting op WA voor schades ontstaan tijdens laad- en loswerkzaamheden).
 39 Geschillencommissie Samenloop, uitspraaknr. 92.
 40 Geschillencommissie Samenloop, uitspraaknr. 79.

41 Geschillencommissie Samenloop, uitspraaknr. 33.
 42 Zie hierover ook: Asser/Wansink, Van Tiggele & Salomons 7-IX 2019/502.
 43 Geschillencommissie Samenloop, uitspraaknr. 49, 65, 68, 95, 97, 103, 104, 106, 111, 112, 121, 122, 124, 127, 128 en 130 (de laatste uitspraak dateert van vijf jaar terug). En in 1992 legden ook een WAM- en WLM-verzekeraar een samenloopvraag aan de Geschillencommissie voor (uitspraaknr. 68).
 44 Geschillencommissie Samenloop, uitspraaknr. 49, 95 en 111.
 45 Geschillencommissie Samenloop, uitspraaknr. 65.
 46 HR 16 februari 1996, NJ 1997/186 (Zürich/Siemen).
 47 Geschillencommissie Samenloop, uitspraaknr. 106 en 112.
 48 Geschillencommissie Samenloop, uitspraaknr. 124.

schade *fysiek* heeft veroorzaakt (het kan voldoende zijn dat het motorrijtuig een doorgang blokkeerde)⁴⁹ en evenmin is vereist dat de aansprakelijkheid voortvloeit uit het gebruik van het motorrijtuig (zo kan werkgeversaansprakelijkheid in verband met een wanordelijke werkplek onder een WLM gedekt zijn).⁵⁰ Ook hier geldt het criterium van de *dominant cause* dus niet.

Maar hoewel het dekkingsbereik van de WLM doorgaans groot is, kunnen ook bij aanwezigheid van zowel een AVB als een WLM dekkingshiaten ontstaan bij de manifestatie van een motorrijtuigrisico. Bij de voorgaande bespreking van de WA is uiteengezet dat in dergelijke gevallen onder bepaalde omstandigheden de reikwijdte van de AVB-dekking 'meedeint' met de reikwijdte van de WA-dekking, als gevolg waarvan de AVB onder omstandigheden dekking moet verlenen voor (bijvoorbeeld) werkrisico's die zijn verbonden aan een motorrijtuig. Dit meedeinen van de dekking onder de AVB is ten opzichte van WLM-verzekeringen niet zichtbaar, wat het gevolg lijkt te zijn van het feit dat dekkingshiaten tussen AVB en WLM zich in de regel pas aandienen op het moment dat weliswaar aan het ingangsvereiste voor dekking onder de WLM is voldaan, maar de kwestie tevens door een uitsluiting wordt geraakt.

Zo had de Geschillencommissie te oordelen over een zaak waarbij een werknemer op de lepel van een vorkheftruck stond, terwijl die vorkheftruck als steiger werd gebruikt.⁵¹ Toen de machinist de lepel liet zakken, viel de werknemer, met letsel tot gevolg. De AVB weigerde dekking met een beroep op de motorrijtuigenuitsluiting en de WLM weigerde dekking met een beroep op een uitsluiting wegens oneigenlijk gebruik van het werkmaterieel. De Geschillencommissie oordeelde dat de AVB terecht dekking weigerde, nu het risico dat eigen is aan het gebruik van (het hefmechanisme van) de heftruck zich had verwezenlijkt, waardoor het motorrijtuig een feitelijke onmisbare schakel was in het schadeveroorzakende evenement en de claim dus werd geraakt door de motorrijtuigenuitsluiting. En ook de WLM wees terecht dekking af, nu de heftruck niet op een toegestane wijze werd gebruikt en de claim om die reden ook onder de WLM door een uitsluiting werd geraakt. Daarbij overwoog de Geschillencommissie expliciet dat het beroep op een uitsluiting op de WLM niet automatisch tot spiegelbeelddekking op de AVB leidt. De uitsluiting wegens oneigenlijk gebruik in een kwestie die niet geregeerd wordt door de WA, had namelijk geen betrekking op de vraag of de schade was veroorzaakt met of door een motorrijtuig in de zin van de motorrijtuigenuitsluiting in de AVB. De dekkingen moesten daarom volgens de Geschillencommissie los van het spiegelbeelduitgangspunt worden beoordeeld.

Hoewel wij ons in de uitkomst kunnen vinden,⁵² overtuigt de toelichting van de Geschillencommissie niet. Het spiegel-

beeldleerstuk ziet immers in geen geval op de vraag of de schade met of door een motorrijtuig is veroorzaakt, nu die vraag al bevestigend is beantwoord voordat men aan een eventuele toepassing van het spiegelbeeldleerstuk toekomt. Relevant voor toepassing van het spiegelbeeldleerstuk is de vraag of de verzekeringnemer bij de manifestatie van een motorrijtuigrisico gerechtvaardigd mocht vertrouwen op dekking onder één van de door hem afgesloten verzekeringen. Het zal aan de verzekeringnemer zijn om in een concreet geval feiten en omstandigheden aan te voeren waaruit blijkt dat dit gerechtvaardigde vertrouwen bestond.

De stelregel die uit de door ons geraadpleegde jurisprudentie kan worden gestedilleerd, is dat dit gerechtvaardigd vertrouwen geacht wordt aanwezig te zijn zodra de verzekeringnemer ter zake van het ontbreken van dekking geen enkel verwijt valt te maken (dan wel omdat het risico niet elders verzekeraar is, dan wel omdat hij met het dekkingshiat geen rekening hoefde te houden). Dit gerechtvaardigd vertrouwen zal in de regel dus ontbreken wanneer een verzekeraar zich vanwege de gedragingen van de verzekerde op een uitsluiting beroept. Het spiegelbeeldleerstuk leidt in die gevallen niet tot dekking onder de AVB.

9. Conclusie

Met dit artikel hebben wij gepoogd om aan de hand van een stroomschema praktische handvatten te bieden bij de uitleg van de reikwijdte van de motorrijtuigenuitsluiting in de AVB in verschillende situaties waarbij schade ontstond met of door een motorrijtuig. Bij de beoordeling of de schade werd veroorzaakt met of door een motorrijtuig, zal bezien moeten worden of het motorrijtuig een *“een feitelijk onmisbare schakel was in het schadeveroorzakende evenement”*. Dit is een ruimer causaliteitscriterium dan het criterium van de *“rechtens relevante oorzaak”* of *“dominant cause”* zoals dat bij de uitleg van verzekeringsovereenkomsten doorgaans als uitgangspunt geldt. Dat komt doordat het criterium *“veroorzaakt met of door”* een ruimere causaliteit impliceert dan het criterium *“veroorzaakt door”*.

Zodra vaststaat dat de schade is veroorzaakt met of door een motorrijtuig, zal beoordeeld moeten worden of de aansprakelijkheid voor die schade is gedekt onder een specifieke voor motorrijtuigen bedoelde verzekering (zoals de WA of de WLM). Pas als dat niet het geval blijkt, bijvoorbeeld omdat sprake is van een werkrisico en een kale WAM-dekking, een beperkt dekkingsgebied (WLM) of een uitsluiting, dan zal beoordeeld moeten worden of de AVB alsnog op grond van het spiegelbeeldleerstuk dekking zal moeten bieden. Dit spiegelbeeldleerstuk houdt in dat indien de verzekeringnemer er gerechtvaardigd op mag vertrouwen dat zijn aansprakelijkheid is gedekt onder ten minste één van de door hem afgesloten verzekeringen de AVB het dekkingshiat moet opvullen.

49 Geschillencommissie Samenloop, uitspraaknr. 130.

50 Geschillencommissie Samenloop, uitspraaknr. 127.

51 Geschillencommissie Samenloop, uitspraaknr. 124.

52 Stappenplan stroomschema: 1, 3, 2, 5, 8.

Kort gezegd leidt het spiegelbeeldleerstuk alleen tot spiegelbeelddekking in gevallen waarbij een motorrijtuig bij het ontstaan van de schade was betrokken en:

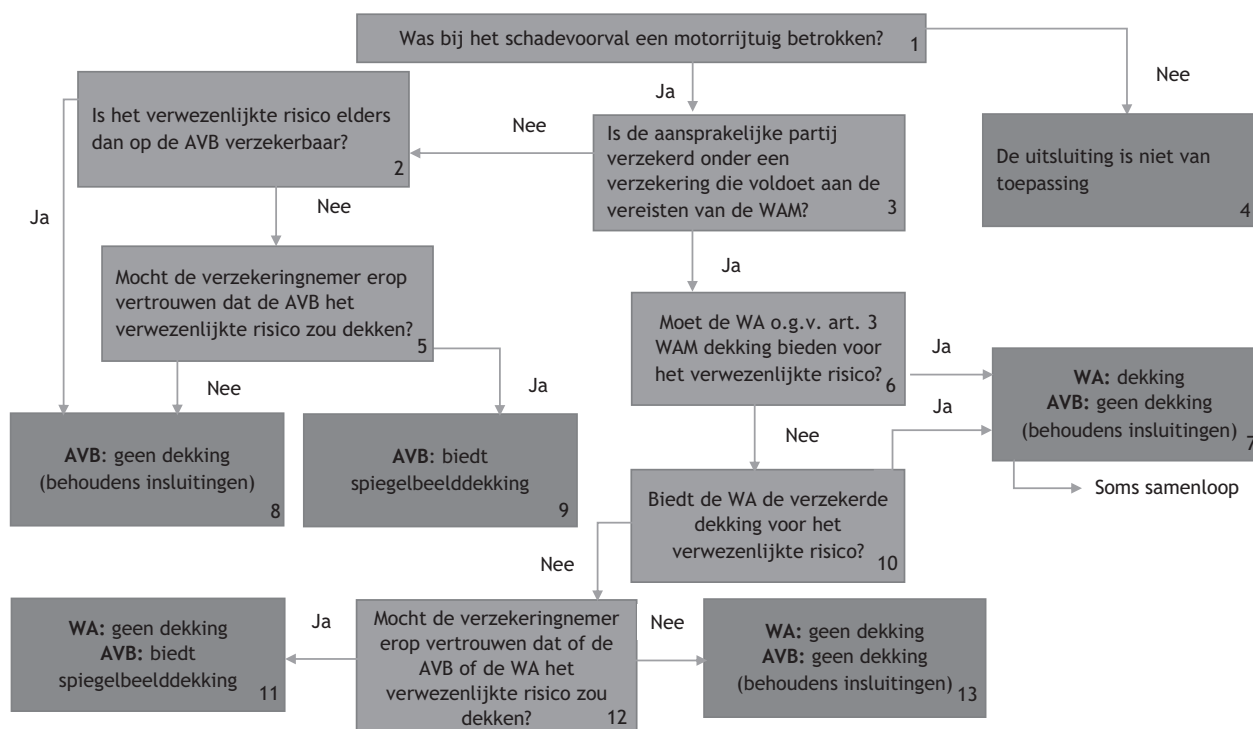
1. de aansprakelijke partij tevens verzekerde onder een kale WA is, terwijl zich een (conform de WAM) niet verplicht onder deze WA gedekt risico heeft verwezenlijkt én de verzekerde gerechtvaardigd vertrouwd op dekking onder één van beide polissen; of
2. de aansprakelijke partij geen verzekerde onder een WA is en het risico elders dan op de AVB onverzekerbaar is, terwijl de verzekerde gerechtvaardigd op dekking onder de AVB mocht vertrouwen.

Als uitgangspunt heeft te gelden dat een verzekeringnemer er gerechtvaardigd op mag vertrouwen dat de uitsluiting in de AVB aansluit op de dekking onder de WA. Dit kan onder omstandigheden anders zijn, bijvoorbeeld als de verzekeringnemer is bijgestaan door een professionele assurantie-

tussenpersoon die bemiddeld heeft bij afsluiting van zowel de AVB als de WA en die bekend was of behoorde te zijn met de niet-sluitende dekking. Ook ontbreekt het gerechtvaardigd vertrouwen indien de leemte in de dekking toerekenbaar is aan de verzekeringnemer, bijvoorbeeld indien hij voor het risico dat zich heeft verwezenlijkt een andere verzekering dan de AVB had kunnen afsluiten of indien zijn gedragingen een uitsluiting van toepassing hebben doen zijn.

Uit de uitspraken van de Geschillencommissie blijkt dat van samenloop tussen de AVB enerzijds en de WA of WLM anderzijds zelden sprake is. De hoofdregel is dat de specifieke motorrijtuigverzekering dekking zal moeten bieden voor schade die is veroorzaakt met of door een motorrijtuig, behoudens in gevallen van specifieke insluitingen op de AVB. Deze hoofdregel lijdt slechts uitzondering in de twee specifieke, hierboven omschreven situaties.

Wel of geen spiegelbeelddekking bij de motorrijtuigenuitsluiting in de AVB?⁵³

53 In dit schema wordt onder WA tevens begrepen: een WLM met WAM-strik.